

ומה שהקשו ואימ' לרבות לילי חמשה עשר, לא אמרו בו לביעור⁴⁸, שאין הכוונה שירבה אותו לביעור שיהא משבית בו את החמץ, שאם כן יהיה המשמעות להתר ואינו בדין כמו שאמרנו⁴⁹. אלא המדרש הוא לאסור, שיהיה הלילה בכלל איסור, דסד"א ימים אין לילות לא קמ"ל דאפי' לילות, לומר שהלילות הן כימים ולא הותרה בהן השבתה כלל, וכוונת הקושיא לומר שצריך היה ביום הראשון תשביתו שיהא מושבת בארבעה עשר קודם שיכנס חמשה עשר, לומר לך שלילי חמשה עשר בכלל, שלא תאמר ימים אין לילות לא ויהא רשאי לבערו בלילי חמשה עשר שעה אחת קדם שיתחיל יום חמשה עשר. ואמרו דההי' לא איצטריכא ליה דהא איתקש השבתת שאר וכו', ומעתה מאחר שהלילות הן בכלל⁵⁰ שבעת ימים, לא הוצרך ללמד על ההשבתה שתהיה ביום⁵¹ ארבעה עשר מבעוד יום, דבלאו הכי לא אפשר, ואתה צריך לרבות כל יום ארבעה עשר כמו שאמרנו, שיום טוב עצמו אי אפשר מפני שיהיה התר, ואין לרבות התר במקום שייש לרבות איסור כמו שאמרנו. ואם כן יש לנו לומר שיתחיל האיסור מתחלת היום, והינו מאי דאמר⁴⁸ ואימ' לרבות לילי⁵⁰ ארבעה עשר לביעור, ואמר⁴⁹ ביום כתי' ל"ש.

ה, א. [דהא איתקש השבתת שאור לאכילת] ¹ חמץ וכו'. מכאן יש לסמוך מה שפירש"י ד"ל ² (אלא) אלו עוברין בפסח, שעוברין עליהו בבל יראה ובל ימצא. דאפי' בחמץ נוקשה בעיניה ובחמץ גמור על ידי תערובת דליתנהו אלא בלאו, עובר בבל יראה ובל ימצא. ואע"ג דלא חזינו דאיתרבו התם אלא לאיסור אכילה³, מזאיתקש השבתת שאר לאכילת חמץ חזינו דכל היכא דאיתיה בבל [ת]אכל חמץ איתיה בבל יראה ובל ימצא⁴. וכן נמי למאן דאמ' דנוקשא בעיניה וחמץ גמור על ידי תערובת⁵ אסורין מדרבנן⁶, צריכין נמי ביעור מדרבנן, (דבעינו) [דכעין] [ד]אורית' תקון⁷. ובפר' אלו עוברין⁸ נאריך עוד בזה. דאיכא למימר דלא איתקש השבתת שאר אלא לאכילת חמץ שיש בו כרת, דהא כתי' כי כל אוכל חמץ ונכרתה.

מיהו לר' יהודה דאמ' ⁹ דלפני זמנו עובר עליו בלאו, (אין) [אף] לשיטתו של רש"י ד"ל אי אפשר שיעבור עליו בבל יראה ובל ימצא¹⁰, דשבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם קאמ' רחמנא¹¹, וכי איתקש נמי השבתת שאר לאכילת חמץ לא איתקש אלא לשבעת הימים. ומתוך הסוגיא הזו יש לנו ללמוד [כן], כיון שהזוקקו ללמוד על מצות ביעור של מתחלת שבע לדברי הכל והן טורחין בו הרבה, ודאי שאינו בכלל לא יראה ולא ימצא.

אי אפשר לומר שבא הכתוב לרבות היתר ליו"ט ראשון. והיינו מהטעם שהזכיר רבינו להלן, שאין לרבות היתר במקום שיש לרבות איסור. ונראה שיש השמטה בלשון. ⁴⁸ שלא כנוסח הדפוס. וכן אין תיבת „לביעור“ בכי"מ וכי"ש. ואינה גם ברש"י (דק"ס). ⁴⁹ שאין לרבות היתר במקום שיש לרבות איסור. ואע"פ שהמדרש הוא לאסור לפי מה שסברנו לומר שאין הלילות בכלל, מ"מ אחר שריבה הכתוב את הלילות היה בדין להשבית את החמץ קודם שיכנס ט"ו, ששבעת ימים משמע ימים שלמים, ואם בכל זאת נתרבה ליל ט"ו לביעור, הרי שהמשמעות היא להיתר. ⁵⁰ וכי"ה בכ"י, ולפנינו : ליל.

1 בכתה"י מחוק. 2 לקמן מ"ב א' ד"ה ואלו. 3 ומהיכי תיתי ב"י ובי", עי' בתוס' לקמן שם ד"ה ואלו. 4 עי' בדברי רבינו להלן שם ד"ה פרש"י ז"ל, ועי' מש"כ שם בהע' 19. 5 דליתנהו אלא בלאו וכו'. כאן כפל הסופר שלש שורות בטעות הדומות, והשמטנום. 6 דעת החכמים, לקמן מ"ג א', ועי' ברי"ף פ"ג סי' תשמ"ב ורא"ש שם ס"א. 7 עי' להלן מ"ח ב' ד"ה שאור, ועי' מש"כ בהערות לחידושי דף מ"ב א' ציון 24. 8 להלן מ"ב א' ד"ה פרש"י ז"ל. 9 לקמן כ"ח סע"א. 10 עי' במה שאמרנו בירושלמי פ"א ה"ד, ד' א', בשיטת ר' יהודה. 11 שמות י"ב י"ט. 12 בהל' חר"מ פ"ג ה"ח.

ופשוט הוא, אלא שהרב ר' משה בר' מימון ז"ל כתב¹² שהוא עובר בבל יראה ובל ימצא משש שעות ולמעלה¹³. והוא מן המתמיהין, שהרי למדנו שאינו כן אף לדברי ר' יהודה שהוא אוסר בלפני זמנו, היאך יהיה כן לר' שמעון דקימ' לן כותיה¹⁴ שאמ' שאינו עובר בלא (מום) [כלום] בלפני זמנו.

אך חלק. שאחר שנתרבה יום הראשון לביעור נאמר בו מיעוט מאך, ולא בא לסתום אלא לפרש, ולפי' חציו אסור וחציו מותר¹⁵.

הכא¹⁶ נמז' כתי' שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון¹⁴. אם תשאל אמאי לא מקשי' השבתת שאר לאכילת מצה מהאי קרא, ולא צריכינן לעיל למימר דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ ואכילת חמץ לאכילת מצה. התשובה, דאכילת מצה דכתי' בהאי קרא אינו אכילת מצה של מצוה, דשבעת ימים אינו חובה למצה¹⁸, ומשום הכי לא מקשי' ליה השבתת שאור¹⁹, אבל דבכל מושבותיכם תאכלו מצות²⁰ הוא קרא דאכילת מצה של מצוה²¹, ומקשינן ליה אכילת חמץ, והשבתת שאור לאכילת חמץ²².

רבא אמ' ²³ לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט את ²⁴ הפסח ועדיין חמץ קיים. תמה הוא זה, דהא לא תשחט על חמץ מוקמינן בפ' תמיד נשחט ²⁵ לשוחט את הפסח על החמץ שהוא עובר בלא תעשה על שחיטת הפסח, והכא דריש מיניה רבא אסור על שהיית החמץ ולא על שחיטת הפסח. ועוד היכי אמרי' הכא ואימ' כל חד וחד לכי ²⁶ שחיט, ואמרי' זמן שחיט' קאמ' ²⁷ רחמנא, דהא ודאי כל חד וחד לכי שחיט קאמ' רחמנא, כיון דדרשי' מיניה שוחט את הפסח על החמץ ²⁸. ועוד אי זמן שחיטה קאמ' רחמנ' אין זה מתחלת שבע, שאחר התמיד הוא נשחט ²⁹, והתמיד הוא נשחט בשש ומחצ', כדאית' בפ' תמיד נשחט ³⁰. וי"ל בזה שאם הקדומו לתמיד הוא כשר בדיעבד, כדאית' התם ³¹, ולפיכך קרי ליה זמן

שחיטה ³². ולענין שאר הקושיות, י"ל דודאי עיקר הדרשא היא (לשחוט) [לשוחט] את הפסח על החמץ, אלא דרבא יליף מיניה ממילא שכבר יהיה החמץ מושבת, שלא הייבה תורה בשוחט את הפסח על החמץ אלא בשביל שהחמץ נאסר. ור' יהודה דק"א ³³ שאף השוחט את התמיד על החמץ עובר בלא תעשה, בתמיד של בין הערבים של ארבעה עשר קאמ', כדמשמע התם ³⁴. וזהו שאמ' רבא לא תשחט את ²⁴ הפסח ועדיין חמץ קיים, שמכלל הדרשא של שוחט את הפסח על החמץ הוא דן כן, שאלו היה דעתו לדרוש כל הפסוק להשבתת החמץ היה לו לומר לא יהיה קיים החמץ בשעת שחיטת הפסח. וזה מתברר במה

13 וכן הבינו בדעת הרמב"ם הראב"ד בהשגות ובמ"ע שם, שלא כמ"ש בדעתו במ"מ שם ובמאירי לדף ו' ב', עי"ב, ועי' בנו"ב מהדו"ק סי' כ', וכ"ד רש"י לעיל ד' א' ד"ה בין לר"מ, ולקמן ו' ב' ד"ה דאמר (עי"ש בצ"ח), ודף ס"ג א' ד"ה חייב, ובב"ק כ"ט ב' ד"ה חייב. 14 לקמן ל' רע"א, ועי' רא"ש פ"ב ס"ד. 15 כדי לקיים גם את הרבוי וגם את המיעוט. ועי' בפירש"י. 16 לפנינו: הכי. 17 לפנינו מובא הכתוב שלא כסדרו. 18 כדאיתא לקמן ק"כ א'. 19 שא"כ היה חיוב ההשבתה מתחיל מזמן אכילת מצה של רשות, מבוקר של ט"ו או לאחר אכילת כזית מצה של חובה, אבל לא מיד בתחילת הלילה. 20 שם שם כ'. 21 עי' קידושין ל"ז סע"ב. 22 עי' בתוס' שני ד"ה ואכילת. ובהגהות „זהו שבא" כיוון לדברי רבינו. ועי' גם בתוס' חכמי אנגליה. 23 לפנינו נוסף כאן: מהכא. ועי' באו"ח שדקדק למה אמר רבא „מהכא", עי' במ"ש בזה. וכנוסח רבינו כ"ה בכ"י. 24 וכ"ה בכ"י, ולפנינו ליתא. 25 לקמן ס"ג א'. 26 וכ"ה בכ"י, ולפנינו: כי. 27 וכ"ה בכ"י, ולפנינו: אמר. 28 וכ"ה בתוס' ד"ה זמן. 29 כדנתן לקמן ג"ח א'. 30 שם. עי' בתוס' ובתוס' שני ד"ה לא. 31 דף ס"א א' במשנה. 32 וכן תירצו בתוס'. 33 = דקא אמר. לקמן ס"ג א'. 34 עי' פירש"י שם בד"ה אף